

Tevriye Sanatı (İham) Nedir

Tevriye Sanatı Nedir Hakkında Kısaca Bilgi ve Örnekler

İlk söylendiğinde her iki anlama da gelebilen bir sözü, yakın anlamını göstererek uzak anlamını da düşündürecek biçimde kullanılması sanatına **tevriye sanatı** adı verilmektedir. **Söz sanatları** içerisinde Tevriye sanatına Arapça “**iham**” da denilmektedir. Çünkü iham, Arapça “vehm” kökünden gelmektedir ve vehme (şüpheye) düşürme yanıltma anlamına gelmektedir. Edebiyatımızda bir dizede ya da dörtlükte birden fazla anlam içeren bir sözcüğü en uzak anlamını da hedefleyerek kullanma işine “**ihâm**” veya “tevriye” denmektedir.

Tevriye sanatında “dizeye ilk baktığımızda” burada bir yanlışlık yapıldığı “vehmini, şüphesini” bizde oluşturur ama biraz daha derin ve detaycı incelediğimizde uzaktaki kastedilen anlamların da olduğunu anlarız işte bu nedenle de manaya farklı bir güzellik kattığı için şairler tarafından sıkça kullanılan bir edebi sanattır.

Rüzgâr kırdı dalımı **ellerin** günahı ne
Ben yitirdim yârimi yolların günahı ne

Sözcüğün akla ilk gelen anlamı: insan elidir, şairin kastettiği anlam: yabancı

Bir buse mi bir gül mü verirsin dedi gönlüm
Bir nim tebessümle o afet gülüverdi

Sözcüğün akla ilk gelen anlamı: gül vermektir, sanatçının kastettiği anlam: gülümseyivermektir.

Dedim dilber niçin sararıp soldun
Dedi çekticeğim dil yarasıdır
Her şeyden geçerim dostlar gözümü kırpmadan
Lakin bu çaydan geçmememi istemeyin benden

Hem kinayede hem de tevriyede dizelerin iki anlam da düşünülüyor. Bu ikisini birbirinden nasıl ayırabiliriz.?

Kinayede düşünülen anlamların biri mecazdır. Tevriyede iki anlam da gereklidir.

Sordum nigârı didiler ahbâb
Semt-i Vefâ'da Toğru yoldadır
Hüsni

Bu beyitte, “Sevgili nerede?” diye soran bir kişiye, dostlarının “Vefa semtinde, doğru yolda” şeklinde bir yanıt verdiği anlatılıyor. İlk bakışta, bu beyit İstanbul’da bulunan tarihi “Vefa” semtini ve o dönemde bu semtte bulunabilecek “Doğru Yol” isimli bir sokak ya da mekânı hatırlatıyor gibi

gözükse de, şairin asıl niyeti bu somut yerleri işaret etmek değildir.

Aslında Hüsni, bu beyitinde derin bir anlam oyunu yapar. “Vefâ” kelimesi, sadece bir semt ismi olarak değil, aynı zamanda “sadakât” veya “bağlılık” anlamında da kullanılan bir kavramdır. Benzer şekilde, “doğru yol” ifadesi, sadece fiziksel bir konumu belirtmek amacıyla değil, aynı zamanda “doğruya ve ahlaka uygun davranış” anlamında da kullanılır. Bu nedenle, şairin burada sevgilinin sadece bir yerde olduğunu belirtmekten ziyade, onun sadık ve doğru davranışlarının olduğunu vurgulamak istediğini söyleyebiliriz. Bu beyit, tevriye sanatının incelikli bir örneği olarak karşımıza çıkar.

Rûzgârım buldı devrân-ı felekden inkılâb
Kan içer oldum ayağın çekdi bezmümden şerâb. (Fuzuli)

Bu beyitte Fuzulî, kaderin dönüşleri ve hayatın beklenmedik olayları sonucunda yaşamındaki bazı değişiklikleri dile getiriyor. Felek ya da kaderin dönüşleri, hayatının bir döneminde yaşadığı sıkıntıları ve zorlukları simgeliyor. Bu zorluklardan biri de sefere meclisinin en sevilen içkisi olan şarabın artık sunulmaması. Ancak beyitte yer alan “ayağın” kelimesi, yalnızca basit bir “ayak” olarak değil, aynı zamanda “kadeh” olarak da anlaşılabilir. Bu ikilem, beyitte bir tevriye oluşturur.

Bu anlam sanatına göre, beyitte Fuzulî, içret meclisinin artık eski coşkusunu yitirdiğini, şarabın kadehi meclisten çekilmesiyle birlikte artık bu mecliste bir eksiklik hissedildiğini ifade ediyor. Bu eksiklik ve hüznün o kadar derindir ki, şair bu duruma tepki olarak “kan içiyorum” ifadesini kullanarak duyduğu acıyı ve özlemi vurguluyor. Bu, şairin ne kadar derin bir hüznün ve özlem içerisinde olduğunu bir göstergesidir.

Tevriye Sanatı

(iham)

Tevriye Sanatı ile ilgili örnek test soruları ve çözümleri

I.

Madem çoban değilsin
Ardındaki sürü ne
Beni yardım ayıran
Yüzü koyun sürüne

II.

Elif kaşlarını çatar
Gamzesi sineme batar
Ak elleri kalem tutar
Yara Elif Elif diye

III.

Sefil baykuş ne gezersin bu yerde
Yok mudur vatanın, illerin hani
Küsmüş müsün, selamı mı almadın
Şeyda bülbül şirin dillerin hani

IV.

Uyuklayan yorgun akasyaları
Koynunda sakalayan geniş bir havuz
Üstünde fiskiye, mehtabın sarı
Rengiyle ağlıyor, halsiz, uykusuz

Bu dizelerde aşağıdaki söz sanatlarından hangisi yoktur?

A) Tevriye B) Cinaz C) İstiare D) Teşhis E) İstifham

ÇÖZÜM: I. dördlükte cinaz II. dördlükte istiare III. dördlükte istifham IV. dördlükte teşhis sanatları kullanılmıştır. Dördlüklerde "tevriye" yoktur.

Ne sabahı göreyim, ne sabah görüneyim
Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları
Islak bir yorgan gibi, sımsıkı bürüneyim
Örtün, üstüme örtün, serin karanlıkları

Bu dördlüğün son dizesinde serin sözcüğü hem "sermek" hem de "serinlik" anlamlarına gelecek şekilde kullanılarak edebi sanatlardan biri yapılmıştır.

Aşağıdaki dizelerin hangisinde bu dizedekine benzer bir söz sanatı kullanılmıştır?

A) Ulusun, korkma nasıl böyle bir imanı boğar
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar.
B) Ömrümde zararsız günümü bilmem
Her senede yüz milyonluk kârım var
C) Dindirmez anladım bunu hiçbir güzel kıyı;
Bir bitmeyen susuzluğa benzer bu ağrıyı.
D) Sonsuz ufuktan âh o ne coşkun geliştirdi o!
Birden nasıl toparlanarak kükremiştirdi o!
E) Gittim o son diyara ki serhaddidir yerin,
Hâlâ dilimdedir tuzu engin denizlerin!

ÇÖZÜM: Soru kökünde kullanılan dörtlükte “serin” sözcüğüyle tevriye yapılmıştır. A seçeneğinde geçen “ulusun” kelimesi hem “ulumak” hem de “ulu olmak” biçimlerinde anlaşılabilirdiğinden burada tevriye sanatı kullanılmıştır. Diğer seçeneklerde böyle bir durum yoktur.